

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΚΙ' ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΑ

ΚΑ'

Πρὶν χαλάσης δὲν φτιάχνεις.

Ἄρκετὰ χρόνια μετὰ τὴν ἐκδήλωσι τῆς ὀργανώσεως σωματείων ἐσημειοῦντο ἄστοχοι ἀπόπειραι ἰδρύσεως τοιούτων, πού πολλές φορές προκαλοῦσαν καὶ κωμικοτραγικὲς σκηνές. Ὑπάρχουν ἀκόμη στὸν Πειραιᾶ ἄρκετοὶ ἀπὸ τοὺς δράστες αὐτῆς τῆς συλλογοποιήσεως καὶ εἶνε ὅλοι, μετὰ τὴν ὕφει τῆς συλλογίτιδος των, πρώτης τάξεως πολῖται καὶ οἰκογενειάρχαι. Γιατὶ νὰ τοὺς πειράξουμε; Ἄς ἀφήσουμε τὴ σκόνη πού ἔχει συσσωρευθῆ στὰ ἀρχεῖα τῶν συλλόγων αὐτῶν νὰ σκεπάζη τὰ βιβλία τῶν πρακτικῶν, τοὺς καταλόγους τῶν μελῶν, τὶς σφραγίδες καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὰ ἡμερόβια αὐτὰ σωματεία, πού δημιούργησαν θόρυβον ἀντιστρόφως ἀνάλογο πρὸς τὴν βραχυτάτη ζωὴ των, ὅπως καὶ μερικοὶ νάνοι ἐγγαστρίμουθοι ἀφήνουν φωνὴ πού ἅμα τὴν ἀκούη κανεὶς χωρὶς νὰ τοὺς βλέπη, νομίζει ὅτι προέρχεται ἀπὸ γίγαντας πού διεξάγουν τιτανομαχία. Ὁ Δημήτριος Μπινιάρης, ὁ ἀλησμόνητος δικηγόρος, πού σὲ κάθε βῆμα του καὶ σὲ κάθε πράξι του ἄφηνε τὸν τίτλο τοῦ τιμίου καὶ τοῦ ἀφιλοκερδοῦς ἀνθρώπου, ἴδρυσε τὴν ἀδελφότητα τῆς «Πειραικῆς Χερσονήσου». Δὲν ἔζησε μακρὸν χρόνον αὐτὸ τὸ σωματεῖο, ἔγινε ὅμως ἀφορμὴ νὰ κατασκευασθῆ ὁ δρόμος πού συνέδεσε τὴν Φρεαττύδα μὲ τὸ Βασιλικὸ Περίπτερο καὶ πού εἶνε ἡ ἑναρξὶς τῆς ἐργασίας πού κατέληξε στὸ σημερινὸ θαῦμα τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν ἐξοχικῶν κέντρων πού κοσμοῦν αὐτὸ τὸ τμήμα τοῦ Πειραιῶς.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε αὐτὲς τὶς ἀπόπειρες τῶν συλλόγων, ὅπως θ' ἀφήσουμε καὶ τοὺς συλλόγους πού στερεώθηκαν, ἐργάζονται καὶ ὠφελοῦν ὠρισμένους ἐπαγγελματίας. Γι' αὐτοὺς εἶνε φυσικὸν ὅτι θ' ἀπασχοληθοῦν ἄλλοι πού θὰ γράψουν τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Πειραιῶς. Ἐδῶ τώρα μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ ὅτι ἔγινε ἀπὸ τοὺς συλλόγους πού εἶχαν προορισμὸ τῶν τῆν πνευματικῆ καὶ τῆν καλλιτεχνικῆ ἀνάπτυξι τοῦ Πειραιῶς, πού ὡς τὴ στιγμή τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν τῶν συλλόγων ἦτο μιά πόλις κατοικουμένη ἀπὸ καλοὺς καὶ ὑποδειγματικούς νοικοκυραίους, ἀπὸ κόσμον ἐργατικὸ καὶ τίμιον καὶ τίποτε περισσότερο.

Κοντὰ ὅμως στὶς προσπάθειες ἰδρύσεως σωματείων ἡμεροβίων, πού εἶχαν μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν ἀνόητες μικροφιλοδοξίες καὶ νὰ προμηθεύσουν ἐργασία στὰ τυπογραφεῖα γιὰ τὰ ἐπισκεπτήρια μὲ τοὺς τίτλους, διεξήγετο καὶ ἡ μεγάλη προσπάθεια τῆς ἰδρύσεως τῶν σωματείων πού εἶχαν προορισμὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν σκοποὺς γενικωτέρους, τὴν πραγματικὴ πρόοδο τοῦ Πειραιῶς.

Διάφορες πατριωτικὲς ἐνώσεις, προπάντων τῶν ἀνηκόντων εἰς ὑπόδοξα μέρη, προσέφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες. Ἡ Κρητικὴ ἀδελφότης «Ὁμόνοια», μὲ πρόεδρο τὸν Βολωνάκην ἢ Ἡπειρωτικὴ ἀδελφότης, μὲ πρόεδρο τὸν Γ. Δάκαν' τὸ τμήμα τῆς ἐταιρείας «Ἑλληνισμός», μὲ πρόεδρο τὸν Ι. Ἰωαννίδην καὶ γραμματέα τὸν πατριωτικώτατον Στενημαχίτη Στέφ. Μεζεβίρην καὶ ἄλλα σωματεία μὲ ὅμοιον σκοπὸ προσέφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες καὶ ἀπελάμβαναν τῆς γενικῆς προστασίας τῶν Πειραιῶν.

Σιγὰ-σιγὰ ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεία. Θυμοῦμαι τὸν «Σύνδεσμον τῶν θερμαστῶν ὁ Στέφενων» πού κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1903 ἐκήρυξε τὴν πρώτη ἀπεργίαν καὶ πέτυχε τὴν πρώτη αὔξει τοῦ μισθοῦ των. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἴδρυσις τοῦ συλλόγου τῶν ναυτῶν μὲ μιά ἀποτυχοῦσαν ἀπεργίαν τὸ 1906 καὶ τέλος ἰδρύθηκαν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σωματεία τῶν λεβητοποιῶν, τῶν ἐργατῶν λιμένος καὶ ἄλλων κλάδων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1906 ὁ Ἀνάργυρος Φαρδούλης μὲ συνεργάτη του τὴν ἐφημερίδα «Ἀστραπὴ» τοῦ Κ. Γιολδάση, ἔγινε ἀρχηγὸς μιάς γενικῆς ἀπεργίας πού ἐνέκρωσε, ἀλλὰ καὶ ἀνεστάτωσε ὀλόκληρον τὸν Πειραιᾶ γιὰ ἀρκετὰς ἡμέρας. Ἐπηκολούθησε μιά μακρὰ δίκη ἐνώπιον τοῦ Πλημμελειοδικείου Ἀθηνῶν μὲ πρόεδρον τὸν ἤδη πρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Α. Ζηλήμονα καὶ εἰσαγγελέα τὸν Κ.

Λυκουρέζον καὶ μιά καταδίκη τοῦ Φαρδούλη σὲ δυὸ μῆνες φυλακῆ, τὴν ὁποία ἐξέτισε στὸν Π. Στρατῶνα. Ἡ ἀποφυλάκισις του πού συνέπεσε τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1907 προσέλαβε μορφήν ἀποθεώσεως καὶ ὁ κόσμος τῶν ἐργατῶν συνώδευσε αὐτὸν ἐν πομπῇ ἀπὸ τὶς φυλακὰς ἕως τὸ σπίτι του ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νοταρᾶ στὸν Πειραιᾶ. Ἐκτοτε ὅμως ἀνεκόπη γι' ἄρκετὸ καιρὸ ἡ ἐκδήλωσις τῶν ἀπεργιῶν καὶ ἡ πειραικὴ δημιουργία ἀκολούθησε τὸν δρόμον τῆς ἀπρόσκοπτα.

* * *

Ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐκτὸς τῶν μεμονωμένων ἐμφανίσεων τοῦ «Μουσικοῦ Πειραικοῦ Συνδέσμου» καὶ ἄλλων παρομοίων, πού δὲν ἔζησαν πολὺ καιρὸ καὶ δὲν ἐσημείωσαν δράσι σημαντικὴ, συνεκρότησε τὸ «Καλλιτεχνικὸν κέντρον» μὲ μέλη τοὺς Παῦλον Νιρβάναν, Γεώργιον Στρατήγην, Καραγιάννην, Λάμπρον Πορφύραν καὶ ἄλλους, ἀλλὰ τοῦ κέντρου αὐτοῦ ἡ δράσις εἶχε περιορισθῆ στὸ νὰ συγκεντρῶνται οἱ λογοτέχναι καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὸ οἶκον τοῦ συλλόγου των χωρὶς νὰ ἐξωτερικεύουν τὴν λειτουργία του μὲ καμμιά ἐξαιρετικὴ δράσι. Ὁ πόλεμος τοῦ 1897, ἀληθινὴ θύελλα, ἀνέκοψε κάθε διάθεσι πρὸς δημιουργίαν πνευματικῆς κινήσεως, πού εἶχε ἀρχίσει ἄρκετὰ ζωηρὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Τὶς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐπιστράτευσι, γιὰ τὴν καθημερινὴ ἀφιξι ἐθελοντῶν ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, διεδέχθη ἡ φροντις γιὰ τὴν στέγασι καὶ τὴν περιθαλψι τῶν προσφύγων, πού ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κρήτη κατὰ πυκνοτάτας ὁμάδας καὶ καταλαμβάναν τὰ σχολεῖα, τὰ μεγάλα κτίρια, τὶς αἴθουσες. Καὶ ἐπηκολούθησε ἡ ἀποστολὴ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου στὴν Κρήτη καὶ ἡ ἑναρξὶς τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου μὲ τὴν τραγικὴ ἔκβασί του. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ αἰσθανθῆ διάθεσιν πρὸς πνευματικὴ κίνησι ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων τοῦ Πειραιῶς; Ὅτι εἶχε ἀρχίσει νὰ κἀνὴ τὴν ἐμφάνισι του ἀνεκόπη γι' ἄλλη εὐκαιρία.

Τὸ ἐθνικὸ πένθος διέκοψε καὶ τὶς παραστάσεις τῶν θεάτρων καὶ τὶς συναυλίες καὶ τὶς διαλέξεις καὶ τὴν λειτουργία τῶν σωματείων.

Ὀλόκληρο τὸ 1897 παρήλθε πραγματικὰ σκοτεινὸ καὶ θλιμμένο. Οἱ πρόσφυγες τῆς Κρήτης καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ ἐπιστρέφοντες στρατιῶται, οἱ τραυματῖαι τοῦ πολέμου, τὰ πένθη γιὰ τοὺς σκοτωμένους,

ἡ ἐσωτερικὴ ἀναστάτωση, πού μόνον ὅσοι τὴν ἔζησαν κατορθῶνουν νὰ ἔχουν μιά ἰδέαν πραγματικὴν περὶ αὐτῆς, ὅλα αὐτὰ εἶχαν σφίξει τόσο πολὺ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδίαν τοῦ κόσμου, ὥστε μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὀλόκληρος ὁ χρόνος αὐτὸς πού ἄρχισε μὲ τὶς πανεπιστημιακὰς ταραχὰς κατὰ τοῦ καθηγητοῦ Γαλθάνη μὲ φρούραρχο τοῦ Πανεπιστημίου τὸν Φανὸν καὶ μὲ τὰ «Ζήτω ὁ πόλεμος», μὲ τὰ ὁποῖα γέμιζε τοὺς τοίχους τῆς πρωτεύουσας καὶ τοῦ ἐπινεῖου κάποιος Ζηρὸς καὶ μὲ συντριβὴν, τελείωσε πένθος καὶ μὲ σταμάτημα κάθε ἐκδηλώσεως ζωῆς. Μόνον κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους αὐτοῦ μιά ὁμάς νέων ἐπέτυχε καὶ ἐδόθη ἄδεια νὰ δώσῃ μιά παράστασι γιὰ εὐεργετικὸν σκοπὸ ὁ θίασος τοῦ Μιχ. Ἀρνωτάκη. Διετέθη μιά αἴθουσα στὴν Τρούμπα καὶ ὁ γηραιὸς Ἀρνωτάκης ἐδίδαξε τὸν «Ταρτούφο» τοῦ Μολιέρου.

Ἀργότερα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1898, ἄλλος θίασος ἀπὸ ἐρασιτέχνας ἐδίδαξε ἀπὸ προχείρου σκηνῆς πού ἐπήχθη στὴν αἴθουσα τοῦ Ζαννεῖου Ὀρφανοτροφείου τὸ δράμα «Πατρίς» τοῦ Σπ. Σημίτη.

Ἡ παραστάσεις αὐτὲς ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ πεισθῆ ὁ τότε δήμαρχος Τρ. Μουτζόπουλος νὰ τελειοποιήσῃ τὸ Δημοτικὸ Θέατρο, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποῖου παρήλασαν πολλοὶ ἑλληνικοὶ καὶ ξένοι θίασοι.

ΑΓΓ. ΚΟΣΜΗΣ

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Συνέχεια.

